

KUBÍNOVÁ, Kateřina. *Cim 2. Pražský evangeliář Cim 2: rukopis mezi zeměmi a staletími středověké Evropy*. Praha 2017

(posudek pro účely habilitačního řízení)

Kniha Kateřiny Kubínové vyšla sice již před několika lety, avšak její závěry nijak nepřestaly být relevantní. Téma knihy, provázané s raně středověkými dějinami Franské říše a následných územních celků, přitom nebylo nijak snadné. Byť vědecké povědomí o projednávaném kodexu z pražských metropolitních sbírek spadá sice již do závěru habsburské monarchie, přesto byl rukopis dlouhodobě badatelsky spíše zanedbáván. Přispělo k tomu nepochybně i období totalitní nesvobody v druhé polovině 20. století, efektivně znemožňující jakékoliv cílené komparační studium. Kodex musel tedy na důkladné zpracování čekat dlouho, a zásluhou dr. Kubínové se mu ho dostalo. A hned je to zpracování prvořadé, jedinečné a v mnoha ohledech významně doplňující představu o fungování malířských dílen v druhé polovině 9. století. Nadto, v současnosti snad ještě naléhavěji než před několika lety, na středověkém kodexu se nevtíravě demonstruje mnohačetná propojenost Čech se západním kulturním okruhem.

V úvodu (s. 14-24) autorka konstatuje rozpory, které vědecké zařazení rukopisu provázely. Zatímco paleograficky dílo přináleželo písarům v Corvey, ¹ umělecky bylo spojeno s merovejskými fundacemi na severu Francie, s trojlístkem klášterů Saint-Bertin, Saint-Amand a Saint-Vaast, konkrétně se skriptoriem v posledně jmenovaném místě.² Tyto kláštery měly do pozdně karolínské iluminace za vlády Karla Holého vnášet insulární (tedy anglosaské) vlivy, čímž šířily tzv. franko-saské pojetí, v němž se měly odklánět od antických prvků a být „antiklasické“. Avšak v tvorbě předpokládaného skriptoria kodex Cim 2 poněkud vyčníval. Autorka si dala za cíl tyto kontradikce vyřešit.

Kateřina Kubínová nejdříve čtenáře potěší mnohostranně nahlíženým rozbořem rukopisu (s. 25-163), který nepomíjí ani textovou stránku díla. Autorčin výklad, je přitom na mnoha místech velmi vstřícný. Stručně a výstižně jsou charakterizovány jednotlivé části kodexu s jejich vývojem a liturgickým významem, což umožňuje snadnou orientaci i čtenáři, který nemá s raně středověkými liturgickými náležitostmi mnoho zkušeností. Jádrem rozboru je důkladná analýza malířského provedení, která nijak nezastírá mnohost nejrozumnějších vlivů (nejčastěji jsou

¹ HOFFMANN, Hartmut. *Schreibschulen und Buchmalerei. Handschriften und Texte des 9. – 11. Jahrhunderts* (= MGH Schriften 65), Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 2012, s. 22–23 a 172–173 (citováno dle recenzované knihy, s. 26).

² MÜTHERICH, Florentine (ed.): *Die Karolingischen Miniaturen VII: Die Frankosächsische Schule*, Wiesbaden 2009.

zmiňována iluminátorská centra v Tours a Remeši). Autorčina badatelská poctivost ji sice brání vynášet kategorické soudy, přesto po důkladném zvážení všech indicií přichází s hypotézou, že to byli corveyští písaři, kdo se s pověřením opatřit pro domovský klášter bohatě zdobený rukopis, vypravili do severofrancouzského Saint-Amand, či blízkého přidruženého centra, aby se podíleli na vzniku zde iluminovaného kodexu.³

V části věnované vazbě (s. 164–218) autorka dokazuje, že rukopis byl svázan až v Corvey a že jeho desky byly opakovaně opravovány. Středový slonovinový reliéf autorka přesvědčivě identifikovala jako fragment upraveného konzulského diptycha z druhé poloviny 5. století, pokřesťanštělý na sv. Petra. Snad až z konce 9. století pochází nejspíš byzantská látka přilepená na přideštiny. Naproti tomu celková adjustace přední desky je v její dnešní podobě výsledkem až pohusitské restaurace katedrálního pokladu.

Do Corvey se autorka vrací ve čtvrté kapitole, blíže stopující indicie o osudu cimélie (s. 218–279). Nejdříve demonstruje význam rukopisu pro saskou knižní malbu. Jeho bezprostřední vliv mizí někdy počátkem 11. století, což zároveň představuje nejpravděpodobnější časový horizont, od něhož nejdříve mohl rukopis připutovat do Prahy. V těchto souvislostech uvažuje o roli královny Emmy, neopomíná ale ani mladší možnosti (dar rukopisu do svatoštěpánské kapituly v Litoměřicích proboštem Lacem, dar Jindřicha Zdíka či biskupa Daniela, případně pražského arcijáhna Radoslava, či děkana Víta). Jakkoli všechny alternativy nemohou než zůstat v rovině ryzích hypotéz, dle autorky jsou nejpravděpodobnější tři možnosti – Emma, probošt Laco a biskup Daniel. Čtvrtá kapitola vrcholí úvahami o liturgické funkci kodexu v rámci slavnostních mší katedrály. Zde autorka nabízí zajímavou domněnku, že pohusitská obnova přední desky mohla hypoteticky souviset s případným užitím rukopisu během korunovační bohoslužby Jiřího z Poděbrad r. 1458. Všechny předložené dedukce autorka přehledně sumarizuje v závěru (s. 280–284). Za závěr je pak připojený podrobný popis knižního bloku i desek, rozpis obsahu i členění výzdoby (s. 286–297) a výpis z katedrálních inventářů se zvýrazněním textů, které by na kodex mohly odkazovat v pramenech (s. 298–301). Následuje anglické resumé (s. 302–313, přel. Sean Mark Miller a Douglas Kingsland).

Zde projednávaná kniha je výjimečná. Podobné tituly mívají obvykle početnější autorský kolektiv, či se zkrátka v obsáhlosti prezentované problematiky nemohou s dílem Kateřiny Kubínové důstojně měřit. Nonšalance, s jakou se autorka pohybuje v široké plejádě historických disciplín, je obdivuhodná. Vysvítá však především z poznámek, autorka svou neobyčejnou erudici nijak nestaví na odiv. Naopak, součástí badatelčina naturelu je i vědomí

³ Tuto provenienci autorka zastává i v katalogu KEMPKENS, Holger – RUHMANN, Christiane (edd.), *Corvey und das Erbe der Antike – Kaiser, Klöster und Kulturtransfer im Mittelalter*, Petersberg 2024, s. 321–323, kat. č. III.20.

objektivní nemožnosti zodpovědět některé dílčí otázky s neochvějnou jistotou, přičemž se neostýchá na tyto slabiny poukázat, aby se následně jala dopodrobna ohledávat všechny alternativy. Podobné rysy provázely již předchozí titul o nástěnných malbách v ambitu kláštera Na Slovanech,⁴ což jen potvrzuje, že monografie o svatovítském rukopise není nahodilým zjevem, ale další skvělou prací brilantní autorky, jejíž vynikající výsledky a odborný přínos jsou plně srovnatelné s nejlepšími výsledky zahraničního bádání. Ostatně dokládá to i autorčina účast na výstavním projektu, věnovanému počátkům kláštera v Corvey, který se odehrál na přelomu loňského a letošního roku v Paderbornu.

Zdárné zakončení habilitačního řízení je v případě takto nevšední badatelky radostnou událostí pro dotčenou vědeckou a vzdělávací instituci.

Praha, 18. 5. 2025

Tomáš Gaudek

⁴ Kateřina KUBÍNOVÁ, *Emauzský cyklus*, Praha 2012.